

MLADOST U BIBLIJI I TEOLOGIJA MLADIH

Ante KRESINA

Riječi *mladost*, *mladež*, *mladi* nisu istoznačne. *Mladost* je apstraktan i relativan pojam pod kojim se podrazumijeva fizičko i psihičko stanje za razliku od onoga u starijoj ili staroj dobi. Izraz *mladost* kao relativan pojam pridjeva se i ljudima i drugim živim bićima i ustanovama.¹ Izraz ima svojstvene sadržaje kao što su svježina, vedrina, ljepota, bujnost, snaga, otvorenost, itd. Izraz *mladež* i *mladi* mogu se postovječivati, iako *mladež* više izražava sloj društva kao posebnu a ponekad i formalnu skupinu, a *mladi* više pojedince istoga sloja. Izraz *mladež* uzima se više kao kategorija, a *mladi* kao skupina ili mnoštvo pojedinaca. *Mladost* se po samoj naravi pridaje mladima, premda ne isključivo. To je svojstvo i starijih ukoliko posjeduju odgovarajuće, spomenute, fizičke i psihičke kvalitete. Sav je život u procesu i rastu u psihičkom smislu. Erich Fromm veli: „Čitav život pojedinca nije ništa drugo doli proces radanja samog sebe, i zaista trebalo bi da smo u potpunosti rođeni kada umiremo — mada je tragična sudbina većine pojedinaca da umiru prije nego su se rodili.”²

Vrijeme se naglo mijenja. To predstavlja dvojaku opasnost: vrlo brzo starimo i zaostajemo za vremenom, a s druge strane, to nas sučeljuje sa sve većom nesigurnošću pred budućnošću. Te su promjene osobito danas toliko ubrzane da isplivavaju iz svih dosadašnjih formi, paradigmi i određenosti ili determinizma. Mi pak želimo snivati o sigurnoj i određenoj budućnosti. Ali budućnost ne znači prenošenje sadašnjega stanja u nadolazeće vrijeme. Ona se ne događa listanjem kalendara. Ona se rada, i to sada. Tek će vizija lijepe budućnosti moći izvući današnji mladi naraštaj iz tjeskoba u kojima se danas nalazi. Nije spas budućnosti u očuvanju današnjega poretka na bilo kojoj razini i planu. Pogotovu ne ako je istina što tvrde mnogi sociolozi, psiholozi i čak politolozi — da je ovo današnje društvo patološko.³ Možda je današnje društvo patološko upravo zbog svoje starosti i zastarjelosti. Mislim na zastarjelost njegovih sistema mišljenja, njegovih ideologija, poslovanja i djelovanja, njegovih modela i paradigmi, njegova svjetozora i pogleda na čovjeka.

1 René Laurentin, *Ist' Jugend' definiertbar?*, u' Concilium 21 (1985), str. 307.

2 Erich From, *Zdravo društvo (The same society)*, Rad, Beograd, 1983, str. 49.

3 E. From, *nav. dj.*, passim; Alvin Toffler, *Šok budućnosti (Future shock)*, Otokar Keršovani, Rijeka, 1975, str. 17 sl.

Život je u trajnom pomlađivanju vlastitih vitalnih sastavnica. Mladi su te obnoviteljske ćelije društva. Tvrdnja da je mladež nada budućnosti može biti lije pa parola ili fraza. „Nije mladež nada budućnosti, već je budućnost nada mladeži.”⁴

Nakana nam je predstaviti biblijski i teološki koliko-toliko zasnovanu i utemeljenu viziju budućnosti i ukazati na neke zamisli o njezinu ostvarivanju kao i na utemeljenost nade u bolju budućnost.

MLADOST U BIBLIJI

U Bibliji nalazimo mnoštvo tekstova o mladima: mladićima, djevojkama. Ima i više određenih izraza za te pojmove: *na ar* (mladić, *adulescens*), *na ara* (djevojka, *adulescentula*), rjeđe izraz *no ar* (mladost).⁵ U LXX i grčkom Novom zavjetu imamo izraze *neaniskos* (deminutiv od *neān*), *neanias* (mladić), a za pojam *mladost*: *neōtēs* (1 Tit 4,12; Dj 26,4; Mt 19,20; 1 Sam 18,20; Zah 13,5).⁶ S tim se izrazima etimonski vezuju izrazi *neōs* (nov), *neōteroi*, *neōterai* (mladići, djevojke)⁷, koji bi prije značili novajlije negoli mladi. Kao vrlo bliz sinonimu dolazi često izraz *kainos* i izvedenice *kainōtēs*, *anakainōsis*, *anakainōzō*, *enkainōzō* (novost, obnavljanje, obnoviti). Izraz *neōs* i izvedenice izražavaju novost u vremenu, ono što se netom pojavilo, dakle nešto što je u odnosu na ono što je bilo ranije, a izraz *kainos* i izvedenice govore o onom što se javlja kao kvalitetno novo po svojoj naravi, o nečem kvalitetno boljem. Biblija primjenjuje oba izraza i njihove izvedenice i u terminologiji spasenja: *neōs* i izvedenice govore, tada, o spasenju koje se događa ovdje i sada, a *kainōs* i izvedenice ističu eshatološki vid spasenja, konačno spasenje.⁸

Kada se biblijski čovjek našao u kriznim situacijama i počeo razmišljati o mukotrpnosti života, težini rada, rađanja, umiranja itd., onda je zaželio vratiti se u svoju mladost, početi živjeti iznova. On je sebi dočaravao početke u svježem i bujnom perivoju, gdje je uživao sve blagodati. Znajući da se ne može vratiti na taj početak, poželio je da mu se ta idila ostvari u budućnosti (usporediti Postanak, Izajiu i Amosa). Ta mu je idila značila prijateljstvo s Bogom, s ljudima i životinjama. Prirodu je motrio kao vlastiti dom u kojem bi trebale prijateljevati i životinje kao što su vuk i janje.

Kada je Hebrej razmišljao o počecima svoje povijesti, onda je uspoređivao svoj narod s djetetom: „Dok Izrael bijaše dijete, ja ga ljubljah, iz Egipta dozvah sina svoga” (Hoš 11,1). Ezekiel će govoreći o istom povijesnom početku pisati: „Razrasti se kao izdanak u polju... I umnožih te i ti se razraste, i dođe vrijeme da sazreš. Prisegoh ti se i sklopih Savez s tobom... uljem te pomazah. Obukoh te u šarene haljine, na noge ti obuh sandale od fine kože. Bila si tako lije pa, prelije pa, kraljici

4 Ans Joachim van der Bent, *Jugend in Ökumenischen Rat der Kirche*, u: Concilium 21 (1985) 5, str. 368.

5 Franciscus Zorell S. J., *Lexicon hebraicum et aramaicum Veteris Testamenti*, Romae PIB, 1961, str. 522.

6 Franciscus Zorell S. J., *Lexicon graecum Novi Testamenti*, Paris, 1960³, str. 868.

7 *Nav. dj.*, str. 867.

8 *ThWNT*, III, 450, 452, 35, bilj 2; *ThWNT*, IV. 901, 15 sl.; *RBT*, KS, Zagreb, 1968¹, str. 702.

podobna" (16,7–13). Vrsnoća mladosti pridijeva se i starijima: „Ko orlu ti se mladost obnavlja" (Ps 103,5); „Nek mu tijelo procvate mladošću, nek se vrati u dane mladenačke" (za Joba, Job 33,25), a za mlade će jednom reći upravo obrnuto: „A srca opaka mržnju njeguju, u cvatu svoga dječastva umiru i venu poput hramskih milosnika" (Job 36,14). A zreli će se ljudi i očevi radovati mladosti svoje djece: „Daj da nam sinovi budu kao biljke što rastu u mladosti svojoj" (Ps 144,12).

Biblija i izrijeком i simbolički, u prispodobama i drugim književnim oblicima i rodovima vrvi sadržajima mladosti. Misli o rađanju, rastu, napredovanju, obnovenju, hodu naprijed, obraćenjima, nadanjima i iščekivanjima, o snazi, zanosu, ljepoti i ljubavi, ali i o lutanjima, pustolovinama i avanturama, pustopašnosti i jogunstvu. Mnoge težnje, iščekivanja i nadanja, hranjena uzdanjem u Božju vjernost, slivaju se u mesijanizam. Proroci navješćuju neslućene novosti, providnosne obnove. Neka njihova nadanja nije moguće shvatiti bez priziva na činjenicu Božjega objavljivanja i Božjih nadahnuća kao npr. najavu Djevice i Emanuela, Sluge Patnika (Izaija), Jeremijino i Ezekielovo navještanje novoga srca i novoga Duha, kao i ona što će ih izreći na pomolu Novoga zavjeta a kao oprostaj sa Starim, Ivan Krstitelj, te proročica Ana i starac Šimun, ne slučajno upravo u jeruzalemskom Hramu, nad Isusom, začetnikom novoga svijeta, nad „mladim Suncem s visine".

Mladost izabranoga naroda osvježavala se uvijek novim Božjim zahvatima kojima Bog bira vrlo često upravo mlade ljude. Prisjetimo se letimice Izaka, Jakova, Samuela, Šaula, Davida, Jeremije, upravo simbola mladosti Daniela (koji Božjom mudrošću postiduje bludne starce, pobjeđuje opake kraljeve savjetnike, izlazi iz užarene peći zajedno s drugovima, zablješćuje dvorski sjaj svojom ljepotom i nevinošću), Estere, Tobije, Elihua iz Knjige o Jobu (Elihu se nije stidio sjedina staračkih glava već je progovorio mudrije i ispravnije od njih o tajnovitosti Božjih djela), sedmero braće Makabejaca, osobito posljednjega, koji svojom mladenačkom vjerničkom krepčinom nadjačava krvnikov mač i tješi staricu majku umirući hrabrije od starije braće.

Novi će zavjet započeti novim rođenjem, onim Isusovim, na radost neba i zemlje, uz pjev anđela i radost pastira, kao izazov mudracima i strava silnicima, da uzraste u mudrosti i znanju i nastupom u jeruzalemskom Hramu iznenadi učitelje. U potki prve kršćanske zajednice, dakle u izvorištu Crkve, buja poput mladica iz Jišajeva panja ne samo Isusova mladostna svježina već bujaju i oni koji su se oko njega sabirali: Ivan, Stjepan, Pavao, Tit i dr. Isus će sresti mladića iz Naina i oživjeti ga, Jairovu kćer, bogatog mladića, djecu, pobrinut će se za izgubljenoga sina. Isus će svježinu i novost svojega navještaja objavljivati i slikama kvasca, gorušičina zrna, usjevima, lozama, mladicama, svježoj vodi itd. U počecima Crkve ostvarit će se Joelovo proroštvo: „Izlit ću Duha svoga na svako tijelo (čovjeka), i proricat će vaši sinovi i kćeri, vaši će mladići gledati videnja, a starci vaši sne sanjati (sanjati o boljoj budućnosti) (Dj 2,17 sl.). Bog je u Isusu započeo korjenitu obnovu svijeta i čovječanstva, stvarati novi eon, novi zavjet: „Evo, sve činim novo" (Otk 21,5). Isus je novi Adam-čovjek, novo čovječanstvo (Ef 2,15; Rim 5,12 sl.). Svi su ljudi pozvani da hodaju u novosti života (h o ū t ō s k a ì h ě m e i s e n k a i n ō t ě t i z ō ě s p e r i p a t ě s ō m e n", (Rim 6,4); „Jer svukoste staroga čovjeka... i obukoste novoga, koji se obnavlja za spoznanje po slici svoga Stvoritelja" (Kol 3,10).

Novost kršćanstva je u snazi životvornoga i obnoviteljskoga Duha koji oživljuje novim preporodivanjem, podržava i pomladuje Crkvu.⁹ „Duh Sveti pomladuje sud koji ga sadrži“, kako veli sv. Irenej.¹⁰ „*Ipse est Spiritus vitae seu fons aquae salientis in vitam aeternam* (cfr. Io 4. 14; 7, 38–39)“; „*Virtute Evangelii iuvenescere facit Ecclesiam eamque perpetuo renovat...*“ (LG 4). Biblija, Božja riječ, i liturgija pomladivačke su snage i svježi izvori crkvenoga života. To potvrđuje i posljednja Sinoda biskupa, sazvana u povodu 20. godišnjice završetka zborovanja Drugog vatikanskog sabora.

TEOLOGIJA MLADIH

Što bi to bila teologija mladosti odnosno teologija mladih? Teologija je razumsko obrazlaganje vjerskih istina u svjetlu vjere. Riječ obrazlaganje ili tumačenje uključuje ne samo istine nego i one kojima se te istine predočuju, dakle teologija je primijenjeno izlaganje. Budući da se vremena mijenjaju, mijenja se i osjetljivost ljudi za određene vjerske sadržaje a mijenja se i njihov prihvata tih sadržaja. S vremenom iskrsavaju i nova pitanja i izazovi, pa će teologija biti pozvana da ih čuje i na njih odgovori. Ona će i predviđati nove izazove, pa će biti pozvana da ih predušetne s blagonaklošću ili da im ublaži eventualnu oštrinu. Kao što nisu sva povijesna razdoblja jednako osjetljiva za sve vjerske istine, tako nisu ni sve generacije jednako osjetljive za sve vjerske istine. Pored proporcije koja postoji između vjerskih istina, jer nisu sve jednako važne, postoji i proporcija u zanimanjima za njih u raznim životnim dobima. Eto razloga da se opravdano može govoriti o teologiji mladih, o teologiji njima primijenjenoj i o viziji koju oni imaju o Bogu i svom odnosu prema njemu. Teologija mladosti pak jest dio teološke tematike, kao što je to radanje, rast, dozrelost, starenje, umiranje, uskrsnuće, zajedništvo, grijeh, milost, itd.

Još nemamo sistematski razradenu teologiju mladih. Postoje samo neka saznanja o tome koji bi sve čimbenici posebice obilježavali tu teologiju. U svakom slučaju primjeri mladih ljudi shvaćeni kao življeni odnos s Bogom vrlo će mnogo moći pridonijeti toj temi. Biblija će nam pružiti mnoštvo podataka, kako smo mogli već naslutiti. U povijesti Crkve nailazimo na brojne svece mladenačke dobi koji su živjeli Evanđelje i stvarali neke posebne vizije o Bogu. I letimičan pregled likova kao što su Tarzicije, Cecilija, Agneza, Lucija, Antun Pustinjak, Antun Padovanski, Franjo Asiški, Ignacije, Alojzije, Stanislav, Mala Terezija, Ivana Arška, Marija Goretti, i dr. dostatni su da izazovu u nama pobudu i domišljaje: da se pozabavimo njima i da teološki proučimo njihovo življenje. Njihova je uloga bila i ostala vrlo pobudna i značajna u rastu i cvatu Crkve. Oni predstavljaju poseban izazov dinamičkom i poletnom zanosu mladih naraštaja. Njih će Otkrivenje istaći kao predvodnike procesije u pokretu prema neokaljanom Jaganjcu. Oni će ličiti na nevine

9 Jürgen Moltmann, *Kirche in der Kraft des Geistes*, München, 1975, str. 49 sl., Rudolf Bultmann, *Theologie des Neuen Testaments*, UTB Tübingen, 1980⁸, str. 332.

10 Navod iz René Laurentin, *nav. čl.*, str. 307.

djevice koje oprae svoje haljine u krvi istoga Jaganjca. Ti su mladi ljudi životno izrazili Božju objaviteljsku silu, očitovali su Duha Božjega i staze kojima ih je vodio. Oni su življena ili egzistencijalna interpretacija čovjekova odnosa prema Bogu i Božjega odnosa prema čovjeku. To je zapravo živa teologija mladih i teologija mladosti. Svaki je pojedini svetac živio Evanđelje na izvoran način, a poneki evanđeoski poziv ili savjet i na herojski način: sv. Franjo siromaštvo, sv. Mala Terezija jednostavnost i predanje, poniznost i krajnje pouzdanje u Božju očinsku dobrotu. Oni su neke teološke vrednote jasnije objasnili življenjem nego veliki učitelji Crkve svojim gotovo bogoduhim perom. Bilo bi potrebno i korisno studentski prelistati kršćansku literaturu i sistematski obraditi teologiju mladih. Zasad se moramo zadovoljiti samo nekim eklektičkim mislima.

Daljnji slijed izlaganja kretat će ovim smjerom: pokušat ćemo iznijeti glavne preokupacije mladeži danas, pokazati na koje poteškoće ona nailazi i u kakve krize upada, istaći neke bitne poruke vjere i teologije koje osvjetljaju život Crkve i svakoga kršćanina pa i mladih napose, ukazati na moguća nova viđenja svijeta i u društva kako ih nazrijevaju psiholozi, sociolozi i učenjaci s područja prirodnih znanosti kao što su teoretski fizičari, biolozi, mistički znanstvenog obojenja.

a) Mladež je posebno osjetljiva na navezanost na skupinu i društvo, iz čega provire njezin altruizam, otvorenost i iskrenost. Ona traga za svojim mjestom u svijetu i društvu, za svojim identitetom. Ona želi partnerstvo, a ne paternalizam niti idologiju; ona čezne za djelatnošću i djelotvornošću (efikasnošću), stvaralaštvom. Mladež želi imati cjelovit uvid u sva zbivanja i događanja, cjelovit i sveobuhvatan pogled na svijet. Ona nastoji doći do vlastitoga iskustva i podvrći provjeri sve na što nailazi i što se pred nju postavlja. Kritična je, i to je sasvim prirodno, budući da se nalazi pred opredjeljenjem za životni smjer. Mladež je osjećajna, puna čežnje za ljubavlju i ljepotom, toplinom, zanosi se idealima. Mladež je osjetljiva za osmišljeno djelovanje, za smisao života. Mladež traži povjerenje, priznavanje osobnosti, za nju je osoba još uvijek najvrednije dobro.

b) Autentični istup mladeži na poprište ovoga našeg društvenoga života izgleda više ulaz na bojno polje nego u prošireni obiteljski krug. Jagma za vlast, novac, položaj, karijeru, onemogućuje mladeži ravnopravnu borbu, ona ostaje goloruka. U svijetu receptivne orijentacije, tj. usmjerenja da što više toga steknemo, posjedujemo, u svijetu u kojem vlada više „imati” negoli „biti”, kako se izražava Fromm, mladež ostaje frustrirana sa svojim ponudama i u svojim iščekivanjima. Budenje njezinih autentično ljudskih stremjenja često je već prije pupanja i rascvata ugušeno trnovitim i bodljivikavim sebeljubljem starije generacije, ideali ofureni apatijom i žalopojkama starijih, prva izlijetanja u životni prostor nošena su raznim viorima i olujama, iskrenost nailazi na podmuklost, otvorenost na hladnoću, darežljivost na otklon, toplina na led, umjesto kruha mladeži se nudi kamenje, umjesto jajeta škorpioni, a umjesto ribe, zmija. Cjelovitost mlade osobe koja se u roditeljskom domu, iako ne uvijek, osjećala kod kuće, sad se frumentira, rascjepljuje, podvaja u niz dihotomija i suprotstavljanja. Razbijena cjelovita slika svijeta omogućuje mladeži samo parcijalna, površna i tržna opredjeljenja: da se ponudi društvu kao tržna roba, kao uloga, a ne kao osoba.

c) Krize u koje ulijeće mladež mogu biti smrtonosne: droga, pijanstvo, apatija, anomija, revolt, terorizam, psihička obamrlost, nastrana esoterija a ponekad prava histerija, beznađe, dosada, samoubojstva... Patološki i patogeni mehanizam života smišljenog mehanicistički, totalitaristički, ekonomistički i potrošački, ideologizirani nazor na svijet, blokovsko mišljenje, strah pred budućnošću svijeta i čovječanstva, nesigurnost oko zaposlenja i životnog prostora, sve to poput poklopca pritišće mladu generaciju i nasilno je želi ukalupiti i, po metodi antropoplazma, umijesiti u preživjele modele i paradigme.¹¹

d) Na području religioznosti i vjere mladež nailazi na druge poteškoće i upada u vrlo teške krize. Neznanje, nedostatak autentičnog svjedočenja, neupućenost u simbolički govor Biblije i teologije, zatvorenost crkvenih ljudi u svijet privatnoga, dvostruki moral, crkveno posvajanje prava na božansko i otajstveno, nastupi u Božje ime, prizivanje na Božju volju i onda kada ona to nije, zla u svijetu, neupućenost vjeroučitelja i odgojitelja u iskustveno doživljavanje vjere, obredoslovlje, dogmatizam i imitacija, podvojenost vjere i znanosti, sukobi između raznih konfesija trijumfalistički govor o svemogućem Bogu, Crkvi i njezinoj povijesti uz zanemari vanje naglaska na Božje svakodnevno djelovanje i njegovu prisutnost u životu svakoga pojedinca, gdje je Bog više Bog institucije, često apstraktne, negoli Bog svakoga pojedinca. Kriva predstava Boga tolika je da će Karl Rahner ustvrditi: „Hvala Bogu što Bog nije onakav kako ga zamišlja od 60 do 80 posto ljudi.“¹² Sve će to dovesti do slijedećih i sličnih izjava mladih: „Bog je ništa“, „Bog je figura“, „Prazna fraza“, „Groblje“, „Crkva“, „Nešto“, „San“, „Utopija“, „Ono što se slavi na Božić i Uskrs“, „Utočište nevoljnih i potlačenih“, „Neka sila“, „Besmisao“, „Ono o čemu ne želim misliti“, „Uporište svećenika i Crkve kao simbol njihova položaja i zanimanja“, itd. Ali, ima i izvanredno dubokih teoloških refleksija i iskustava: „Bog je onaj kojega iskusujem svaki dan. On pomaže i onda kada zataji prijatelj, rođak i znanac. Tko se uzdaje u čovjeka, bit će napušten, a tko se uzdaje u Boga, nikada. On se ne miješa u sve stvari, ali u važnije zasigurno. Ne vjerujem u Boga samo stoga što bi mi on trebao, već stoga što on naprosto jest tu kao Otac, kao Stvoritelj, kao darivatelj. On živi u mojoj najdubljoj dubini.“ „Bog postoji. To vjerujem, jer bez toga uvjerenja ne mogu naprosto naći sebe. On je svugdje, u životu i u umiranju, ali ostaje živ i meni daje život ne samo zemaljski nego ono što je jedino važno, onaj vječni.“ „Bog, to je Isus Krist. U Isusu vidim Boga, po njemu dolazim do njega, po njemu ga otkrivam.“ Sve su te izjave iznesene u zbirci „Was sie glauben“ a uzete su iz ankete što ju je ispunilo 1236 mladih od 15 do 25 godina iz raznih škola u Würtenbergu 1983.¹³

Kao sažetak negativnoga stava prema religioznosti možemo sa sigurnošću izreći ovo: vrlo je teško u današnjem svijetu doživjeti istinski religijsko iskustvo, doživje-

11 E. Fromm, *nav. dj.*, passim; Morris Bermann, *Wiederverzauberung der Welt, Am Ende des Newtonischen Zeitalters* (njm. prijevod), 1984, passim; Stanislaw Grof, *Geburt, Tod und Transcendenz, Neue Dimensionen in Psychologie*, Kösel (njem. prijevod), 1985, passim.

12 *Was sie glauben, Texte von Jugendlichen*, S.J. Steinkopf Verlag, Stuttgart, 1985, kao sugestija mladima uz pitanje kako sebi zamišljaju Boga.

13 *Onđe*.

ti Boga. Najozbiljnije teškoće predstavlja zlo u svijetu, mehanicističko-pozitivisko videnje svijeta, podvojenost ili dihotomija vjera—znanost, narav—nadnarav, pravda—milost, čovjek—stvari, dužnost—odgovornost. Odgovornost je neshvatljiva bez emocija i ljudskosti. Odgovornost zasnovana na pravima i obavezama nije humana odgovornost. Ona nije unutarnje stanje čovjeka. Ona je tuđa i nametnuta sankcijama, probitkom ili obzirima.¹⁴

— — —

Mladi stoje pred budućnošću. Koje im vrednote pruža ta budućnost, koje bi im trebala ponuditi? Ono što im današnje društvo općenito uzeto može obećati, mlade ne zadovoljava. Ono što je najgore jest to da mladi ne vide u postojećim strukturama ni mogućnosti da se nešto izmijeni. Tu leži često njihova spremnost na revolucionarne udare. Neki misle da je snaga komunizma koji preplavljuje osobito neka područja u kojima vlada socijalna nepravda upravo u njegovoj revolucionarnoj snazi više negoli u programima koje nudi.¹⁵ Prema tom stavu ni u toj revolucionarnoj metodi ne bi bila ponuđena neka vrijednosna opcija. Sociolozi i psiholozi kao i drugi mislioci o sadašnjem stanju u svijetu i društvu nude neka radikalna rješenja. O njima kasnije. Sada pogledajmo što bi teologija ponudila mladom naraštaju na njemu prihvatljiv i primjeren način.

Ostajući najstrože vjerno navezani na poklad vjere stavljamo na prvo mjesto teološku i dogmatsku vrednotu *Božjega utjelovljenja u Isusu Kristu*. To će utjelovljenje podstaći smjesta vrednovanje čovjekova dostojanstva i razvedriti sumoran pogled na budućnost. Bog snagom utjelovljenja otajstveno djeluje u svijetu i povijesti. Naglasak stavljamo više na činjenicu da je Bog postao čovjekom, da je Bog učovječen u povijesti, nego na to da je Isus iz Nazareta Bog. Lakše je naime prihvatiti da je Nazarećanin Bog nego vjerovati da je u čovjeku-Nazarećaninu prisutan Bog, da je čovjek Bog. Lakše je prihvatiti da je čovjek pobožanstvenjen negoli da je Bog učovječen.¹⁶ Iz Božjeg utjelovljenja slijedi da je u svakom čovjeku na djelu sam Bog. Isus će to izreći riječima: „Što ste god učinili jednome od moje namanje braće, meni ste učinili“ (Mt 25,45). Isus postavlja čovjeka u središte svijeta, iznad svih institucija, ideologija i sistema, iznad subote i Hrama, iznad države i Crkve: „Poradi nas ljudi i našega spasenja siđe s nebesa.“ On ne gleda čovjeka u njegovoj ulozi ili funkciji, već u njegovoj osobnosti, u njegovu vlastitom, neotuđivom i neponovljivom „ja“. Druga velika teološka i dogmatska vrednota jest objava da je čovjek *slika Božja*. Glavni će čovjekov zadatak biti rad i zalaganje na ostvarenju i usavršavanju svojega osobnoga lika, prema liku Božjem predstavljenom u čovjeku Isusu Kristu. Isus zacrtava smjernice ljudskoga usrećenja u svojim blaženstvima. On je Put, Istina i Život. Suobličjenje njemu znači osobno pobožanstvenjenje. To

14 Hans A. Pestolazzi, *Nach uns die Zukunft*, Von der positiven Subversion (Goldmann Sachbuch), 1985² str. 129.

15 Stanislaw Grof, *nav. dj.*, str. 395 sl.; Klaus Hornung, *Der faszinierende Irrtum*, Herder, 1978, str. 13 sl.

16 Jaques Grand'Maison, *Ein modernes Beispiel prophetischer Inspiration: Die Herausforderung der Jugendlichen*, u: *Concilium* 21 (1985) 5, str. 375.

znači naći sam sebe u svijetu i pred Bogom. Daljnja presudna vjerska istina za nazrijevanje boljega svijeta jest dogma o *životvomom djelovanju Duha Svetoga*, u svijetu i Crkvi. On, Duh, osvježuje i pomladuje, kako već spomenusmo, čovjeka i Crkvu.¹⁷

Teološka misao o čovjeku slici Božjoj izazvat će pomisao na to koliko Bog vodi brigu o svojoj slici i o svim ljudima stvorenima na tu sliku. Tu će brigu očitovati Isus u svojem i Očevom milosrđu, u praštanju, u simbolu Dobroga pastira s izgubljenom i nadenom, ovcom na ramenima, u prispodobi o talentima, o svojoj milosti prema svakomu, osobito malenima, siromašnima, bolesnima i grešnima (siromah Lazar, preljubnica, maleni, sirota udovica, i dr.). Naredna dogmatska istina, koja bi mogla pridonijeti boljem viđenju svijeta i svega stvorenoga, potkrijepljenost cjelovito viđenje svijeta jest nauk o *Kristovu prvorodenstvu svega stvorenja*: „On je prvorodenac svega stvorenja, u kojem je sve stvoreno na nebesima i na zemlji” (Kol 1,15–16): „Sve mu podlozi... a njega postavi nad svime” (Ef 1,23); „Uglaviti u Kristu sve – na nebesima i na zemlji” (Ef 1.10). Usporedi izraz *punina* (Kol 1,19; 2,9 sl.; Ef 3,19; 4,13; 4,10). Riječ je kozmičkoj cjelini koju Krist ispunja svojim Duhom. Ideja nije monistička kao kod stoika, već ona biblijska prema kojoj postoji zasebnost transcendentije i stvorenosti ali u uzajamnoj vezi. Tek ih povezanost u jedinstvo čini objavno i spasenjsko shvatljivima. Bog po Kristu imanentan je i transcendentan svijetu. Ne valja preko mjere odvajati ili čak raskidati vezu svijet–Bog, narav–nadnarav, stvaranje–obnovu ili preporadanje odnosno novo stvaranje.¹⁸ Svijet je Božji, a čovjek u svijetu u svom hramu: „Crkva mu je divno podnebesje, oltar časni brdo i dolina” (Ivan Mažuranić). Crkva kao *mistično Tijelo Kristovo* mjesto je posebnoga Božjega susretanja s ljudima. Ona kao takva jest mistični izazov svijetu i svakom pojedincu. Ona je prostor iskustva Boga, simbol njegova doma otvorenog svim pucima i naroda koji će se naći zajedno kao braća i sestre oko svojega ljubljena Oca.

Mladi su osjetljivi za *simbolički govor*. Oni će biti lako zahvaćeni simbolima vjere i religije. Njihov osjećaj za simboliku omogućit će im pristup otajstvenim zbiljama. Potrebno je shvatiti i predočiti im razliku između ovozemnih stvarnosti i sjena i prave Božje zbilje. I Isus i Crkva, sakramenti, hijerarhijski položaji i naslovi, sva liturgija, dapače sav svijet i sve stvoreno simboliziraju Boga.¹⁹ Varljivo je i pogibeljno smatrati simbole isključivim zbiljama. Oni kao simboli jesu to upravo po tom što otvaraju spektar neslučenih zbilja i otajstava. Oni nas imaju uputiti u osobno iskustvo Boga. Takvu ulogu imaju sve religijske datosti pa i same religije u sebi.²⁰

17 Vidi *bilj.* 9.

18 Dom Jaques Dupont, O-S-B, *Gnosis, La connaissance religieuse dans les Epîtres de Saint Paul*, Louven-Paris, 1960², str. 468 sl.; Pierre Benoit, O. P., *Exegese et Theologie*, Les editions du Cerf, Paris, 1961, II, str. 138 sl.

19 Nikolaj Berdjajev, *Duh i realnost, Temelji bogočovječje duhovnosti*, KS, Zagreb, 1985, str. 64.

20 David Stendl-Rast, *Die Religion Religiös machen*, u: *Andere Wirklichkeiten, Die neue Konvergenz von Naturwissenschaften und spirituellen Traditionen*, Herausgegeben von Raine Kakuska (Dianus Trikont), 1984, str. 203.

Učinkovitost je poticajna snaga mladima. Primjer: oni nisu zadovoljni s utakmicama na kojima nema vidljivih rezultata kao što su golovi ili slično ma kako bile uspješne i lijepe. Iskustvo, doživljaji, poniranja u dubine, otvaranje novih vizija i horizonata na vjerskom području zanimat će mlade. Osobito će u Crkvi biti potrebno druženje, zajedništvo, prijateljevanje, suradnja i suodgovornost, dozrijevanje i drugo obraćenje, tj. posvajanje svega ljudskoga i vjerskoga kao vlastitoga, kao osobno opredjeljenje. Sve su to i ljudske i teološke vrednote koje se trebaju predstaviti mladima.

I kao zaključak ovoga odsjeka možemo navesti misao Hansa Freyera: „Predstava cjeline je nužna. Čovjek se ne može isključivati iz svijeta i prirode, već mora biti uključen u njih i vrednovan. On treba znati što se događa. Ta predstava i uvid trebaju biti što je više moguće univerzalniji: puno shvaćanje svijeta i njegove povijesti, sva metafizika, teologija i antropologija, obaviještenost o svemu što čovjeka može zanimati i o čemu može sebi postaviti pitanje.”²¹ Čovjek želi i ima pravo biti sretan, a sreća je stanje jake unutarnje aktivnosti i doživljavanja povećane životne energije koja nastaje u produktivnom odnosu prema svijetu i prema samima sebi, „a to znači rast i življenje mladosti. Takva se sreća stiče poštujući svoj vlastiti život i život drugih ljudi.”²² Postoji samo jedna strast koja zadovoljava čovjekovu potrebu za sjedinjenjem sa svijetom, a da istodobno stekne osjećaj integriteta i sačuva individualnost, a to je ljubav. Ljubav je jedinstvo s nečim ili s nekim izvan sebe, a uz uvjet da se sačuva odvojenost i integritet vlastitoga „ja”. To omogućuje potpuni razvoj vlastitih unutarnjih aktivnosti. Ono što je važno jest kvaliteta same ljubavi a ne njezin objekt. Ljubav se sastoji u solidarnosti s drugim bićima i prema samom sebi, ona se sastoji u mističkom doživljaju. Istinska je ona ljubav koja obuhvaća sve ljude, sve čovječanstvo i sav svijet.²³ Suvremeni psiholozi nazivaju potpuno suglasje i sasvim usklađeni ritam sa svijetom i prirodom i svim ljudima transpersonalnim doživljajem. Taj doživljaj sjedinjuje na neki način čovjeka s nadosobnom svemirskom zbiljom.²⁴

Ako se sada navratimo na novozavjetne tekstove i prisjetimo onih izjava: „Bog je tako ljubio svijet te je poslao svoga Sina Jedinorođenca da nijedan koji vjeruje u njega ne propadne” (Iv 3,16) i one: „Ta on ni svog Sina ne poštedje, nego ga za sve nas preda! Kako nam onda s njime neće sve darovati” (Rim 8,32). Bog je ljubav. Sav svijet pliva u zagrljaju te ljubavi.

Jedna od presudnih vrlina koja priprema budućnost jest odgovornost. Odgovornost se ne poistovjećuje s obavezom i dužnošću. Ona je motivirana iz ljubavi, jer nema odgovornosti bez emotivnosti.²⁵ Poštovanje i ljubav rodit će odgovornim emotivnim pristupom mladeži. Ljubav i odgovornost bit će domišljate i otvorit će

21 Claus Hornung, *nav. dj.*, str. 15.

22 Erich Fromm, *nav. dj.*, str. 202.

23 Isti, *nav. dj.*, str. 201.

24 Fritjof Capra, Stanislaw Grof, Abraham Maslow, Charles Tart, Ken Wilber, u. a., *Psychologie in der Wende*, Hrsg. von Roger N. Walsh und Frances Vaughan (njem. prijevod), 1985, str. 177–212.

25 Hans von Pestolazzi, *nav. dj.*, str. 129, vidi bilj. 14.

se Božjoj ljubavi koja se izliva u naša srca po Duhu Svetom koji nam je darovan (Rim 5,5). Taj će Duh ljubavi obnoviti lice zemlje.

Uza sva teološka nastojanja oko pristupa mladeži i sve pokušaje da se razbudi njihovo religijsko stanje, nije moguće zaobići sve one čimbenike koji mogu biti presudni u stvaranju boljšeg viđenja svijeta i čovjeka. Uz već spomenutu metafiziku i antropologiju, nužan je doprinos sociologije, filozofije i drugih znanosti. Teško se danas doživljuje istinska religioznost ne samo zbog nesuglasnosti između raznih ideologija i svjetozora već i zbog slike svijeta, prirode i čovjeka, koja nije sukladna slici predstavljenoj u objavi i teologiji. Slika svijeta i čovjeka koja se uspostavila u novom vijeku i zauzela gotovo isključivo pravo na objektivnost i znanstvenost jest mehanicističko-materijalistička. Od starog monističkog poimanja svijeta aristotelovske škole i onog dualističkog platonске škole preko monističke stoičke i dualističke gnostičke vizije svijeta pa preko srednjovjekovne skolastike koja je znala sačuvati sve elemente imanentnosti i transcendentnosti Boga u svijetu koji se uvijek motrio jedinstveno, bez dihotomija, s novim se vijekom javlja preokret. Posljednja tri stoljeća na Zapadu obilježena su kartezijansko-njutnovskom paradigmom. Taj model mišljenja i pristupa stvarnosti započinje s francuskim filozofom Rene Descartesom i engleskim učenjakom Isaacom Newtonom. Na osnovi toga modela fizičke su znanosti doživjele iznenađujuće uspjehe i imale vrlo snažan, dapače odlučan, utjecaj na sve grane znanosti. Primjena matematičkih i fizikalnih principa na druge znanosti potakla je cjelokupan znanstveni aparat da izmijeni sliku svijeta. Taj je model preobrazio biologiju, medicinu i samu psihologiju. On je silno utjecao i na samu teologiju, koja se bila i sama razradila ne samo na objavi i predaji već i na argumentiranju *ex ratione*. Dapače, tek je *argumentatio ex ratione* smatrana pravom znanstvenom argumentacijom. Samo usput rečeno, još će i danas teologija s omalovažavanjem gledati na neka mistička doživljavanja ili čudesne pojave. Zazirat će od svih parafizičkih i parapsihičkih fenomena.²⁶ A sama će duhovnost biti svedena na teološki kolorarij. Model svake znanosti postale su prirodne znanosti. A te se znanosti zasnivaju na empiriji. Ono što se ne može eksperimentirati ne ulazi u znanost. Descartes je temeljio svoj pogled na prirodu na fundamentalnom razlikovanju duha (*res cogitans*) i materijalnosti (*res extensa*). Za njega je oboje djelo Božje. Filozofske su se znanosti i teologija bavile subjektima (*res cogitans*), a prirodne znanosti materijalnim stvarnostima (*res extensae*). Descartes je materijalni svijet smatrao mašinom. U materiji nema ni duha, ni smisla, ni duhovnosti. Svijet je sastavljen od dijelova koji rade po fizičkim zakonima. Newton je razradio formule po kojima djeluje materijalni svijet. Čovjek današnjice rodio se iz tri velike revolucije na znanstvenom polju: Kopernikova revolucija razbila je vjeru da je Zemlja središte svemira, po čemu je i čovjek izgubio jedinstveno i središnje mjesto u svemiru; Darwinova revolucija skinula je čovjeku aureolu povlaštenoga bića sni-

26 Stanislaw Grof, *nav. dj.*, str. 322.

zujući ga na razinu najrazvijenije životinje, i konačno Freudova revolucija, koja je dušu svela na proizvod prodsvesnih i nižih nagona.²⁷

Nikoga ne treba čuditi da će čovjek odgojen i obrazovan u takvoj modulaturi, koja ne samo da se smatra jedinom znanstvenom već je stekla i povlasticu ideologije, svjetozora i ponos da može materijalističko-mehanicističkim formulama i jednadžbama, i fizičkim, kemijskim i biokemijskim zakonima riješiti sve tajne prirode i čovjeka, teško naći mjesta za Boga, duh i religioznost.

Ali, sam napredak prirodnih znanosti, osobito nuklearne fizike, teoretske fizike, teorije relativnosti, potom neoborive parafizičke i parapsihičke pojave, tzv. izvanosjetna zapažanja, sve to prelazi okvire mehanicističko-materijalističke paradigme ili modela. Mnoštvo otkrivenih i argumentiranih fenomena ostaje nedohvatno toj determinističkoj metodi. Osobito je psihologija zabrinuta sa svoje nemoći da razjasni mnoga ljudska ponašanja.

Sve je to polovicom ovoga našega stoljeća počelo zabrinjavati stručnjake s raznih područja znanosti. Oni hrabriji i prodorniji mislioci otvorenoga duha i jake intuicije usudili su se početi postavljati u pitanje svu tristo godina staru paradigmu i preispitivati valjanost kartezijansko-njutnovskog modela i vizije svijeta. U novovjekoj misli smatralo se valjanim misliti da se istine s duhovnoga i prirodoznanstvenoga područja ne daju spojiti i da između njih zjapi nepremostiv jaz. Ovih se posljednjih godina taj stav iz temelja mijenja. Revolucionarna otkrića na području moderne fizike i biologije isključuju isključivo mehanicistički postulat u znanosti, oni nadilaze kartezijansku paradigmu i približuju se istočnoj i zapadnoj mistici i duhovnoj predaji.²⁸

ZAKLJUČAK

Iz uvaženih studija (navedenih u bilješci 28) može se zaključiti da se pogled na znanost i na svijet i čovjeka počinje korjenito mijenjati. Paradigma kartezijansko-njutnovskog sistema, koja je s vremenom stekla ideološki značaj i oformila mehanicističko-materijalističke determinizme, rastače se. Sva područja znanstvenoga istraživanja bila su zadugo obojena tim determinizmima. Ta je paradigma uvela dihotomije: duh—materija, znanost—vjera, subjektivno—objektivno, narav—nadnarav

27 Isti, *nav. dj.*, str. 316.

28 *Andere Wirklichkeiten*, poledina, vidi bilj. 20 i slijedeća djela i studije:

Gregory Bateson, *Mind and the Natur*, N. Y., 1979; njem. prijevod *Geist und Natur*, eine notwendige Einheit, Surkamp, 1982; Moris Bermann, *The Reenchantment of the World*, 1981. njem. izd. *Widerzauberung der Welt, Am Ende des Newtonischen Zeitalters*, 1984; Fritjof Capra, *Wende Zeit*, The turning Point, 1982, njem. izd. *Wende Zeit-Bausteine für ein neues Weltbild* (ova knjiga kao nijedna dosad otvara vrata: sučeljuje se s bitnim pitanjima današnjega časa); Stanislaw Grof, *Geburt, Tod und Transcendenz, Neue Dimensionen in der Psychologie*, izvorni naslov: *Beyond the Brain, Birth, Death and Transcendence in Psychiatry*, njem. 1985; Capra, Grof, Maslow, Tart, Wilber, i dr. *Psychologie in der Wende (Beyond Ego)*, 1980, njem., 1985; Heimar von Dufurth, *Wir sind nicht nur von dieser Welt, Naturwissenschaft, Religion und die Zukunft des Menschen*, 1984, 1985;² Hans. A. P. *Estolazzi, Nach uns die Zukunft, von der positiven Subver-*

kao nespojive datosti, vjera u čovjeka ili vjera u Boga, stvaranje—otkupljenje itd. Posljedica takve dihotomije i takvoga svjetozora uvjetovala je i prouzročila teške netrpeljivosti i sukobe između vjernika i nevjernika, između mistika i prirodnoznanstvenika, između teologije i materijalističke ideologije. Ona je nadalje potisnula filozofiju i humanističke nauke na rub zanimanja. Odgojivši mnoge generacije, rastočila je jedinstvo svijeta, povezanost svih ljudi u jednu čovječansku zajednicu. Zaboravila je postavljati pitanje zašto se nešto zbiva, a zadržavala se isključivo na pitanju kako nešto funkcionira; na čovjeka je gledala samo kao na stroj. U tom je slijedu zaboravljen smisao i finalitet.²⁹ Prevladavanje dihotomija i polova znači ujedinjavanje, integriranje svijeta, prirode i čovjeka u cjelinu, povezivanje duha i materije, svijesti i objektivnosti materijalnoga svijeta, znanosti i mistike, religijske psihologije i mistike. Jedan će uvaženi stručnjak ustvrditi vrlo drastično: „Znanost bez duhovnosti je dekadentna i pogibeljna, a religija bez znanosti je narcisoidni idiotizam.”³⁰ Dalekoistočne mističke tradicije i esoterija svjedoče kako se na Dalekom istoku, gdje nije bilo kartezijansko-njutnovske mehanicističko-materijalističke vizije svijeta, nisu javile ni dihotomije zapadne civilizacije. Tamo su svijet, priroda i čovjek jedna jedinstvena i cjelovita zbilja. Tamo je čovjek uvijek uronjen u svijet i prirodu i u samoga sebe. U svojoj prirodnosti čovjek je ostao ne-taknut. Gore spomenuti znanstvenici sa simpatijom proučavaju pojave istočnih mističkih pojava i otkrivaju bjelodano da čovjek ne mora biti rastrgan u dvoјstvo. Starozavjetna Biblija govori istim duhom. Opis zemaljskog raja, vizija raja u Izaije i Amosa, a u NZ Otkrivenje, zgrade u povodu Isusova rođenja i smrti, sve to ide u istom smjeru.

Teologija koja se kroz par stoljeća opirala znanstvenim novostima ne stoga što su novosti, već stoga što su razarale vjekovnu paradigmu ili viziju svijeta, uspjela je polovicom našega stoljeća, uronivši sve dublje u otajstvo Božje i smisao povijesti spasenja, pomiriti se sa znanošću i zadržati se na sebi vlastitom području. Govorilo se o tzv. graničnim pitanjima vjere i znanosti. Danas su učenjaci, psiholozi, psihijatri, teoretski fizičari, biolozi ti koji se počinju zamišljati nad nabujalim tajnama čovjeka i prirode, tajnama koje se ne mogu više osporavati ni otklanjati, a ni objasniti u okviru stare mehanicističko-materijalističke modelature. Sada su oni ti koji se po prvi put u posljednja tri stoljeća vraćaju integralnoj, cjelovitoj viziji čovjeka, svijeta i prirode. Oni postavljaju teze o mogućnostima povratka čovjeka u njegov prvobitni prirodni svijet, gdje će se naći kod kuće. Na teologiji je da pažljivo i obazrivo proučava sve mogućnosti kako bi u suradnji s novom vizijom znanosti, osobito psihologije i sociologije, stvorila uvjete za bolju budućnost čovječanstva. Jedan Teilhard de Chardin uspio je vizionarski spojiti teologiju, mistiku i znanstve-

s i o n, 1979; Teilhard de Chardin, *Opera omnia. Andere Wirklichkeiten, Die neue Konvergenz von Naturwissenschaften und spirituellen Traditionen*, u suradnji: Dalai Lama, Rishard Baker-Roshi, Berend, Bermann, Bohm, Capra, Krishna, Sheldrake, Steindl-Rast, Thomson, Varela.

Erner Heisenberg, *Der Teil und das Ganze, Gespräche im Umkreis der Atomphysik*, 1973. *Fernöstliche Weisheit und christlicher Glaube*, Herausgegeben von Hans Waldenfels/Thomas Immoos, Grünewald, 1985. Abraham Maslov, *Motivacija i ličnost*, Nolit, 1976.

29 Fritjof Capra, *Wende Zeit*, str. 9–12.

30 Mircea Eliade, *Okultizam, magija i pomodne kulture*, Zora, Zagreb, 1983, str. 25.

ni pogled na svijet. On je vizionar koji vidi okupljeno čovječanstvo na misi navrh svijeta.³¹

Ova moja upadno uočljiva digresija o preusmjeravanju znanosti neka opravda par Eliadeovih tvrdnji o Teilhardu de Chardinu: „Teilhard je prvi čovjek nakon Bergsona koji se usudio izraziti vjeru i povjerenje u život i čovjeka. Agnostički znanstvenici... koji su čitali Teilharda priznaju da su po prvi put razumjeli što može značiti biti religiozan, vjerovati u Boga pa čak i u Isusa Krista i u sakramente. Po prvi put u ovome stoljeću znanstveno školovani evropski agnostici i ateisti znaju o čemu govori kršćanin. Teilhard je svoje kršćansko vjerovanje predstavio znanstveno i u skladu s prirodom i životom... Njemu je svemir bio stvaran, živ, smislen, stvaralački, svet... On je priznao da jednostavno ne može vjerovati u katastrofalni kraj svijeta... Čežnja za izgubljenim mističkim jedinstvom s prirodom još uvijek proganja čovjeka Zapada. A Teilhard mu je ukazao na neslućenu prirodu punu religioznih vrednota.” Tako o Teilhardu Mircea Eliade.³² U tom duhu možemo pročitati tekst iz Pavlove poslanice Rimljanima o žudnji sve prirode za časom kada će sinovi Božji doći do punoga posvešćenja o svom mjestu i ulozu u svijetu (8, 19). Takva bi vizija budućnosti zasigurno osvježila svijet i pobudila nadu u mladim ljudima, i ne samo u njima.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Vortragende erörtert den biblischen Begriff wie auch die Theologie der Jugend. Die Jugend heisst so viel wie Neuigkeit, Frische, Kraft, Begeisterung, Aufschwung, Hoffnung, Offenheit, aber auch Mangel an Erfahrung, Fügsamkeit und Ausgelassenheit. Im Vortrag wird besonderer Nachdruck auf die Hoffnung in eine bessere Zukunft gelegt. Viele Hoffnungen und Erwartungen aus der alten biblischen Geschichte finden ihre Erfüllung in dem Messianismus. Mit Messias entsteht das unerwartete und erschütternde Neue, woraus wie ein Schössling der Jischaiawurzel die frische, kraftvolle, prochristliche Gemeinschaft heranwächst. Der Vortragende erwähnt eine ganze Reihe vom Gott mit besonderen Erleuchtungen begabter Männer, die sich als tüchtige Anreger der religiösen Erneuerung des alten auserwählten Volkes erwiesen haben. Gott wählt im Neuen Testament und in der Kirchengeschichte viele Jungen aus, um die Kirche und das Antlitz der Erde von ihnen erfrischen zu lassen.

Mit einer Uebersicht von Jugendkräften und -erscheinungen durch die Geschichte hindurch und heutzutage liesse sich eine systematische Jugendtheologie zusammenfassen, da jeder von ihnen seinen eigenen Weg gebahnt und vielen die Anregung gegeben hat, einen ähnlichen Weg zum Heil zu gehen. Die Zukunft wird eine Hoffnung für die Jugend. Die Zukunft wird, hier und jetzt geboren und geschaffen. Bedrückt mit den allesumfassenden Krisen sollen die Jungen zusammen mit den Älteren Erfahrungen sammeln, Verantwortung übernehmen, das Vertrauen Alterer geniessen und als Persönlichkeiten geschätzt werden. Sie sind empfind-

31 Isti, *ondje*.

32 Isti, *ondje*.

lich insbesondere auf gewisse theologische Äusserung und Glaubenswahrheiten. Eine grosse Hilfe leistet ihnen die Belebung des Dogmas über den Menschen als Gottesbild, das Dogma über die neuliche Wirkung des Hl. Geistes in der Kirche und in der Welt; der Begriff der Gnade, der Vergebung, des Friedens, des Gleichseins und der Freiheit der Gotteskinder. Ausschlaggebend ist, den Menschen in den Mittelpunkt aller Begebenheiten zu versetzen, ihn zu sich selbst zurückkehren zu lassen.

Die moderne Psychologie und Psycho-Soziologie sehen die Zukunft des Menschen in der Ueberwindung der Weltanschauung des Kartesianismus und Newtons, in der Abweichung von dem mechanizistisch-materialistischen sgn. wissenschaftlichen Paradigma. Von verschiedenen Wissenschaftszweigen hört man sachkundige Stimmen, die von den alten Festlegungen abweichen und zum Rückkehr zum Geiste, ja sogar zur höchsten Intelligenz auffordern. In der Mystik und im Geiste findet der Mensch wieder den Weg zu sich selbst. In der These über sgn. Holonomie und Holismus, nach welchem die Welt, die Natur, der Mensch und die Transzendenz eine Einheit bilden und nach welchem der Mensch im Weltraum zu Hause ist, gelangt er zu einem Gleichgewicht. Auf diesem Wege wird die pathogene Dichotomie Welt-Gott, Mensch-Maschine, Geist-Materie, Leben-Tod, Wissenschaft – Religion zurückgewiesen.